

Абдикерим кызы Г.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА АДВОКАТУРАНЫН
ЖАНА АДВОКАТТЫК ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН КӨЗ
КАРАНДЫСЫЗДЫГЫНЫН КЕПИЛДИКТЕРИ ЖӨНҮНДӨ**

Абдикерим кызы Г.

**О ГАРАНТИЯХ НЕЗАВИСИМОСТИ
АДВОКАТУРЫ И АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ**

Abdikerim kyzy G.

**ON GUARANTEES OF INDEPENDENCE
OF ADVOCACY AND ADVOCACY ACTIVITY
IN THE KYRGYZ REPUBLIC**

УДК: 347.965.122

Макалa Кыргыз Республикасында адвокатуранын жана адвокаттык ишмердүүлүгүнүн көз карандысыздыгын кепилдөө маселелерине арналган. Автор менен өлкөдө адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери кандайча коргоолгону жөнүндө сүйлөшүүгө мүмкүнчүлүк берген индикатор катары көз карандысыздык принцибин кеңири каралды. Бул макаланы жазууда автор илимий изилдөө ыкмаларын: талдоо, синтез, дедукция, индукция, салыштырмалуу укуктук ыкма, Кыргыз Республикасындагы адвокатура жана адвокатура чөйрөсүндөгү ченемдик-укуктук базаны изилдөө, юридикалык окумуштуулардын көз караштарын мазмунун талдоону колдонду. Автор каралып жаткан мекеменин маанилүүлүгү боюнча бир катар корутунду чыгарат, ошондой эле, адвокаттардын көз карандысыздыгы жана адвокаттык принцибин кепилдөө үчүн адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоо комитети иштеши керек экендигин жана өз кызыкчылыктарын коргоого даяр күчтүү уюм болоорун баса белгилейт.

Негизги сөздөр: адвокат, адвокаттык ишмердүүлүк, көз карандысыздык, кепилдик, принцип, коргоо, укуктар, эркиндиктер, юридикалык жардам, кесиптик этика, кесиптик укуктар.

Статья посвящена вопросам гарантии независимости адвокатуры и адвокатской деятельности в Кыргызской Республике. Автором подробно рассмотрен принцип независимости как индикатор, который позволяет говорить о том, насколько защищаются в стране права и свободы человека и гражданина. В ходе написания данной статьи автором использованы такие методы научного исследования, как анализ, синтез, дедукция, индукция, сравнительно-правовой метод, исследование нормативной базы в области адвокатуры и адвокатской деятельности в Кыргызской Республике, контент-анализ точек зрения ученых-юристов. Автором делается ряд выводов,

по рассматриваемой проблематике, в частности о важности рассматриваемого института, а также делается акцент на то, что для гарантированности принципа независимости адвокатов и адвокатской деятельности необходимо, чтобы функционировал Комитет по защите профессиональных прав адвокатов, который должен заявить о себе, как о сильной организации, готовой защищать интересы своих подопечных.

Ключевые слова: адвокат, адвокатская деятельность, независимость, гарантия, принцип, защита, права, свободы, юридическая помощь, профессиональная этика, профессиональные права.

The article is devoted to the issues of guaranteeing the independence of the advocacy and advocacy activity in the Kyrgyz Republic. The author has examined in detail the principle of independence as an indicator that allows us to talk about how the rights and freedoms of man and citizen are protected in the country. During the writing of this article, the author used such methods of scientific research as analysis, synthesis, deduction, induction, comparative legal method, study of the regulatory framework in the field of advocacy and advocacy in the Kyrgyz Republic, content analysis of the points of view of legal scholars. The author draws a number of conclusions on the issue under consideration, in particular on the importance of the institution in question, and also emphasizes that in order to guarantee the principle of independence of advocacy and advocacy activity, it is necessary for the Committee to Protect the Professional Rights of advocacy to function, which should declare itself as about a strong organization ready to defend the interests of its wards.

Key words: advocacy, advocacy activity, independence, guarantee, principle, protection, rights, freedoms, legal assistance, professional ethics, professional rights.

Көз карандысыздык принциби бүгүнкү заманбап адвокатуранын эң көйгөйлүү принциптеринин

бири болуп эсептелинет [1, 63-70-бб.]. Адвокат жамаатынын көз карандысыздыгы маселеси адвокатура түзүлгөндөн бери эң актуалдуу маселелердин бири болуп саналат жана анын пайда болушунда бир нече жолу келип чыккан. Г.М. Резниктин пикири боюнча «мамлекет менен коомдун ортосундагы мамилелердин көйгөйү түбөлүк: режим, мамлекет башчылары, коом өзгөрүп жатат, бирок көйгөй бойдон калууда» [2, 3-5-бб.].

Кыргыз Республикасында адвокатуранын көз карандысыздыгы боюнча маселелери илимий жана укук коргоо чөйрөсүндө да активдүү талкууланып келет.

Биз адвокаттардын көз карандысыздыгына кеңири мааниде карашыбыз керек, башкача айтканда, мамлекеттик органдардын гана эмес, кардарлардын, кесиптештерибиздин, басма сөздүн, коомдук пикирдин жана башкалардын көз карандысыздыгы. Адвокаттын кесипкөй көз карандысыздыгы, ошондой эле кардардын ак ниеттүүлүгү, адептүүлүгү жана чынчылдыгы - ишеним көрсөтүүнүн зарыл шарттары болуп эсептелет [3, 9-15-бб.].

Айрым авторлордун айтымында, адам укуктарын жана эркиндиктерин таануу, сактоо, коргоо ар бир мамлекеттин башкы милдети, жана адам жана жарандын укугун коргоо жөнүндө сөз болгондо, адвокатура жана адвокатура ишмердүүлүгүн эскерешет [3; 4].

Бул жерде, демек, адвокаттык жана адвокаттык ишмердүүлүгүнүн кепилдиктери жана артыкчылыктары жөнүндө маселе көтөрүлөт. Бул факт адвокатуранын коомдук мааниси жарандын укугун натыйжалуу коргоо мүмкүнчүлүгүнөн келип чыккандыгы менен түшүндүрүлөт жана мындай мүмкүнчүлүк адвокаттардын, анын ичинде мамлекеттин көз карандысыздыгын коргоо шартында гана бар болот.

Көз карандысыз адвокат көз карандысыз адвокатурада гана жашай алат деп белгилей кетүү керек [3]. Демек, өлкөдө күчтүү жана көз карандысыз адвокаттык уюмдун болушу ар бир адвокаттын көз карандысыздыгын камсыз кылуунун маанилүү шарты болуп саналат, анткени, адвокаттардын уюму адвокаттардын позициясын мамлекеттик деңгээлде коргой алат [5].

Квалификациялуу юридикалык жардам алуу укугу көз карандысыз адам тарабынан берилген кесиптик жана сапаттуу юридикалык жардамга болгон укукту билдирет [6, 63-70-бб.]. Азыркы учурда, Кыргыз Республикасында бир нече факторлорго байланыштуу мындай укуктарды камсыз кылуу тилкеси төмөндөгүдөй болот:

- кесипке ээ болушун атайын жол-жобосу, анда кесиптик укуктук билимдерди жана көндүмдөрдү кошумча текшерүү камтылышы керек;

- адвокаттардын кесиптик кепилдиктер тутуму, бул алардын көз карандысыздыгынын шарты болуп саналат;

- адвокаттардын кесиптик ишмердүүлүгүн мамлекетке карабастан жөнгө салуучу шайланган органдардын адвокаттык өз алдынча башкаруунун тутумдары;

- адвокаттар үчүн милдеттүү үзгүлтүксүз квалификациясын жогорулатуу тутумдары;

- кесиптик этиканын ченемдерине колдонууга милдеттүү;

- адвокаттардын кесиптик этиканы ченемин бузгандыгы үчүн тартиптик өндүрүшүнүн тутумдары;

- адвокатуранын квалификациялык жана дисциплинардык органдарынын ишмердүүлүгүндө соттук көзөмөл жүргүзүү мүмкүнчүлүгү.

Адвокатуранын көз карандысыздыгынын кепилдиктеринин көпчүлүгү "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана Адвокатура ишмердүүлүгү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамында камтылган [7]. Ошентип, ушул Мыйзамдын 2-беренесине ылайык, адвокаттар коллегиясы – бул Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын милдеттүү мүчөлүгүнө негизделген, кесиптик кызыкчылыктардын жамаатынын негизинде түзүлгөн, алардын кызыкчылыктарын билдирүү жана коргоо, адвокаттардын өнүгүшүнө жана адвокатуранын ишмердүүлүгүнүн өнүгүшүнө көмөктөшкөн адвокаттардын өзүн-өзү башкаруучу кесипкөй жамааты [7].

Адвокаттар коомчулугунун өкүлдөрүнүн көз карандысыздыгынын кесиптик кепилдигин камсыз кылуу үчүн, Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңеши Кыргыз Республикасынын Адвокаттарынын кесиптик укуктарын коргоо боюнча комитет түзүүнү чечти.

Адвокатуранын бул органы мамлекеттик органдарда, коомдук бирикмелерде жана башка уюмдарда адвокаттардын укуктарын жана кызыкчылыктарын билдирет жана ушул үчүн зарыл чараларды көрөт. Бул Комитеттин милдеттерине адвокат коомчулугунун укуктары менен кызыкчылыктарынын бузулушун алдын алууга багытталган чаралар жөнүндө сунуштарды киргизүү кирет.

Комитеттин компетенциясын адвокатура менен алектенген адамдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын бузууга байланышкан иш-аракеттерди жалпылоо. Бүгүнкү күндө адвокаттар көп учурда

мамлекеттик органдардын көз карандысыздыгын бузулуп калгандыгы, жашыруун эмес. Адвокаттык жамааты адвокатты көп учурда коргойт, анткени ал Адвокаттар кеңешинин жана Адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоо комитетинин аракеттерин жетишсиз деп эсептейт.

Жарандык коомдун институту катары адвокатура өз ишин мыйзамдарга жана адвокатуранын уставына ылайык жүзөгө ашыруучу мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын тутумуна кирбейт. "Кыргыз Республикасынын адвокатуранын жана адвокатуранын ишмердүүлүгү жөнүндө" Мыйзамынын 3-беренеси адвокатуранын көз карандысыздыгынын каржылык кепилдигин камсыз кылат. Адвокатурада ага таандык болгон мүлк, анын ичинде негизги жана жүгүртүүчү каражаттар, имараттар, курулмалар, жабдуулар, баалуу кагаздар жана уставдык милдеттерди аткаруу үчүн зарыл болгон башка мүлк бар экендиги аныкталды. Адвокатуранын мүлкүнүн булагы мүчөлүк акы, өз ишинен түшкөн киреше жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган башка кирешелер болуп саналат. Ошентип, адвокат жамаатынын ишмердүүлүгүн мамлекеттик каржылоонун жоктугу жарандардын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча кесиптик иш-аракеттерди жүргүзүүдө анын курамына кирген адвокаттардын көз карандысыздыгынын кепилдиктеринин бири болуп саналат [7].

"Кыргыз Республикасынын адвокатуранын жана адвокатуранын ишмердүүлүгү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 17-беренесинде адвокатураны жүзөгө ашыруунун негизги принциптери каралган, алар төмөнкүлөрдү камтыйт:

- 1) адвокаттык ишти жүзөгө ашырууда адвокаттын көзкарандысыздыгы жана өзалдынча болуусу;
- 2) мыйзамдуулук, акыйкаттык жана гуманизм;
- 1) адвокаттык ишти Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган ыкмалар жана каражаттар менен жүзөгө ашыруу;
- 2) Адвокаттардын кесиптик этикасынын кодексин сактоо;
- 3) адвокаттын купуялуулугун сактоо.

Ушул Мыйзамда адвокаттын көз карандысыздык принциби кеңири баяндалган, атап айтканда, "адвокаттын ишмердүүлүгүнө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жүргүзүлүп жаткан иш-аракеттерге кийлигишүүгө же бул иш-аракеттерге тоскоолдук кылууга кандайдыр бир жол менен тыюу салынат. Адвокат адвокаттык иш-аракеттерди

жүргүзүүдө, юридикалык жардамга кайрылган адамдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо каражаттары жана ыкмаларын тандоодо жана башка адамдардын пикирин эске албоосуна көз карандысыз "(29-бер.) [7].

Мындан тышкары, адвокаттын көз карандысыздыгы анын кол тийбестигинин мыйзамдык кепилдиктери менен тастыкталган. Тактап айтканда, адвокаттык ишмердүүлүгүндө айткан пикирлери үчүн адвокаттын жоопкерчилигине тартылууга тыюу салынат. Адвокаттын үйүнө же кеңсесине кирүү, ал колдонгон транспорттук каражаты, аларды карап чыгуу, издеп табуу, камакка алуу, адвокатты жеке тинтүү, анын мүлкүн конфискациялоо, почта жана телеграфтык каттарды текшерүү жана тартып алуу, аны угуу сыяктуу аракеттер телефон жана башка сүйлөшүүлөр, адвокаттын алып келүүсү, камакка алуусу сот актысынын негизинде гана жүргүзүлүшү мүмкүн. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурларды кошпогондо, өзүнүн кесиптик милдеттерин аткарууда адвокат жеке тинтүүгө же жекече текшерүүгө алынышы мүмкүн эмес [3; 5].

Квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүүнүн субъекти болгон ортомчу адвокат-медиатор:

- тараптарга медиация жол-жобосунун укуктук мүнөзүн, анын башка альтернативдүү жол-жоболордон жана сот өндүрүшүнөн айырмачылыктарын түшүндүрөт;
- тараптарга укуктук компонент, укуктук квалификация жана талаштуу мамилелерди укуктук жөнгө салуунун жалпы өзгөчөлүктөрү, макулдашууга жетишүүдө колдоно турган укуктук ыкмалар жана каражаттар жөнүндө маалымдайт;
- медиация учурунда тараптар тарабынан берилген жүйөлөрдү, алардын позициясын, кызыкчылыктарын жана мыйзамга карама-каршы келбегендигин эске алуу менен карап чыгат;
- тараптар тарабынан сунушталган талаш-тартыштарды жөнгө салуу шарттарын мыйзамдуулугун жана аткаруусун баалайт келтирүү;
- тараптар тарабынан талаш-тартышты жөнгө салуунун мүмкүн болгон варианттарын талкулоо үчүн сунуш кылат, ал мыйзамды колдонуунун практикасынын өзгөчөлүктөрүн жана мазмунун эске алуу менен, тараптар ылайыктуу варианттарды өз алдынча издеп табууга жана алардан медиатордун өз сунуштарын берүүгө алдын ала макулдугун алуусу менен кыйынчылык жаратат;
- тараптарга медиация жөнүндө келишим түзүүдө жардам берет, б.а. тараптар менен макулдашуунун текстин даярдоого катышат;

• медиация келишиминин долбоорун укуктук талаптарга жана тараптардын алардын эркине ылайык келүүсүнө текшерет;

• эгерде тараптар медиаторго келишимдин долбоорун даярдоону атайын буйрутса, медиациянын жыйынтыгы боюнча алар жетишкен шарттар боюнча медиация жөнүндө келишимдин долбоорун түзүп, тараптардын кароосуна киргизет.

Адвокат, юридикалык жардам сурап кайрылгандыгына байланыштуу, чакырылып, күбө катары билип калган жагдайлары боюнча суралышы мүмкүн эмес. Адвокат ушул жагдайлар боюнча түшүндүрмөлөрдү жана көрсөтмөлөрдү берүүгө, ошондой эле алар жөнүндө материалдарды ыкчам-иликтөө ишинде, сот өндүрүшүндө, мамлекеттик органдарда колдонууга берүүгө укуксуз.

Жогоруда айтылгандар, Кыргыз Республикасында адвокатурада көз карандысыздыгы жана жалпысынан адвокаттык ишмердүүлүндө көз карандысыздыгынын кепилдиктери ченемдик деңгээлде талаптагыдай жөнгө салынат деп айтууга негиз берет. Ошол эле учурда, Адвокатура жөнүндө Мыйзамдын иш жүзүндө аткарылышына байланыштуу чечилбеген көптөгөн суроолор бар, бул кылмыш ишинде адвокаттын кесиптик укуктарын жана функцияларын жүзөгө ашырууда кыйынчылыктарга алып келет.

Ушул көйгөйлөрдүн бири – бул квалификациялуу юридикалык жардамдын монополиясы. Бул маселе ар кандай деңгээлдерде бир нече жолу талкууланып келген, жана анын оң чечими, көптөгөн чет өлкөлөрдүн мисалында, адвокатуранын көз карандысыздыгынын маанилүү кепилдиктеринин бири болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, бардык категориялардагы адвокаттардын юридикалык өкүлчүлүгүнө болгон укуктарын сактоого байланыштуу, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына өзгөртүүлөрдү киргизүү

адвокаттык гана маселе эместигин, бирок жарандардын укугун коргоонун деңгээлин эл аралык адвокаттык стандарттарга жакындата турган, адвокаттык ишмердүүлүгүнүн көз карандысыздыгынын кепилдиги. Кыргызстанда укуктук реформанын кийинки кадамы болуп саналат.

Адабияттар:

1. Ботнев В.К. Проблемы оказания бесплатной юридической помощи адвокатурой России // «Проблемы в российском законодательстве» журналы. - М., 2010. - №3. - 221-224-бб.
2. Резник Г.М. Обычай и традиции адвокатуры // «Вопросы адвокатуры» журналы. - М., 2000. - №1(29). - 3-5-бб.
3. Исаева К.А., Абдукаримова Н.Э., Воронцова И.Н. К вопросу об отдельных тенденциях и реформирования уголовно-процессуального законодательства в странах СНГ // Полицейская и следственная деятельность. - 2018. - №2. - 9-15-бб. [Эл. ресурс]. - Кирүү режими: // https://www.nbpublish.com/library_read_article.php?id=26774
4. Исаева К.А., Мадмарова Э.А. Уголовно-процессуальная регламентация функционирования института защиты в правовой системе стран СНГ // «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана» журналы. - 2017. - №7. - 180-185-бб. [Эл. ресурс]. - Кирүү режими: // https://www.elibrary.ru/download/elibrary_30484409_89432198.pdf
5. Поташник И.М. Организационно-правовые основы деятельности адвокатуры как института оказания квалифицированной юридической помощи в условиях судебной реформы // «Аграрное и земельное право» журналы. - М., 2013. - №8(104). - 97-102-бб.
6. Абдукаримова Н.Э., Исаева К.А., Мадмарова Э.А. К вопросу о квалифицированной юридической помощи в контексте реформирования законодательства в Кыргызской Республики // «Право и политика» журналы. - 2018. - №7. - 63-70-бб. [Эл. ресурс]. - Кирүү режими: // https://www.nbpublish.com/library_read_article.php?id=26771
7. Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу // [Эл. ресурс]. - Кирүү режими: // <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111428/10?cl=ky-kg&mode=tekst>